

3. Олійниченко О.М. З'ясування потреб в інформації для формування інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2009. – № 31. – С. 65-66.

4. Олійниченко О.М. Методичні аспекти вибору методів прийняття рішень у системі управління підприємством // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2005. – № 17 : Спеціальний випуск. Економічні науки. – с. 180-183.

5. Олійниченко О.М. Управлінська інформація в системі планування та оцінки діяльності підприємства // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2008. – № 27: Спеціальний випуск. Економічні науки. – с. 72-74.

6. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева — М.: ИНФРА-М, 2007. — 495 с. — (Б-ка словарей "ИНФРА-М").

7. Толковый словарь русского языка: В 4 т. [Электронный ресурс] / Под ред. Д. Н. Ушакова. — М.: Гос. ин-т "Сов. энцикл."; ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов. — 1935-1940. — Режим доступа к словарю: <http://slovari.yandex.ru/ресурс/> Толковый словарь Ушакова / Ресурс /

УДК:[664.84/85:613.22]:338.439.5(477)

ВЕРХІВКЕР Я.Г., д-р техн. наук, професор, ДРОЗДОВА В.А., аспірант, БОРИСОВА М.С., магістр
Одеська національна академія харчових технологій

ДОСЛІДЖЕННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ВИРОБНИЦТВА КОНСЕРВІВ ДЛЯ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ НА ПЛОДООВОЧЕВІЙ ОСНОВІ

У даній статті досліджено питання стану та тенденції розвитку ринку консервів для дитячого харчування на плодоовочевій основі, виявлено інтереси споживача щодо консервованої продукції, її якості та цінової політики виробників, запропоновані нові види дитячого харчування, обґрунтована необхідність включення закладів освіти до кластеру продуктів дитячого харчування.

Ключові слова: ринок, дитяче харчування, споживач, виробник, якість, ціна, кластер.

In this article are investigated questions of the state and progress of tinned food produce for fruit and vegetable source baby food market, professed user's interests in relation to the canned products, its quality and price policy of producers, offered new types of baby food, grounded necessity of education establishments including to the cluster of baby food stuffs.

Keywords: market, baby food, user, producer, quality, price, cluster.

Вступ. У зв'язку з несприятливою екологічною ситуацією, зниженням життєвого рівня населення, погіршенням стану здоров'я вагітних жінок, дітей різних вікових груп, проблема забезпечення грудних дітей та дітей раннього віку високоякісним дитячим харчуванням набула особливої гостроти і пов'язана з таким стратегічним питанням, як збереження здоров'я української нації.

Погіршення стану дитячого харчування спостерігається внаслідок відсутності послідовної соціально-економічної політики, спрямованої на забезпечення реалізації прав дитини, на безпечні умови для життя та здорового розвитку. До того ж комплексна оцінка показників здоров'я дітей за-

свідчує, що до групи практично здорових належать менше половини українських дітей. Дефіцит вживання вітамінів та мікроелементів зафіксовано майже у 50% дітей, що пройшли обстеження. І це не дивує, бо в останні роки значно змінився асортимент продуктів, які входять до раціону дитячого харчування: знизилось споживання продуктів тваринного походження, овочів та фруктів, збільшилося споживання круп, макаронних та кондитерських виробів, цукру [1].

Така деформація раціону дітей всіх вікових груп призвела до зниження забезпечення їх організму основними харчовими компонентами, у тому числі, білками, вітамінами, мінеральними речовинами.

В останні роки економіка України та всі галузі виробництва зазнали значних змін, у більшості випадків не на краще. Така трансформація народногосподарського комплексу України являє собою процес зміни визначальних характеристик економічної системи, зокрема її елементів, зв'язків між ними та пропорцій розвитку. Причому це стосується не тільки економіки в цілому, а й її підсистем галузевого рівня, серед яких особливу роль відіграє харчова промисловість, прискорений розвиток якої є одним з пріоритетів державної соціально-економічної політики.

Однією із складових харчової промисловості є виробництво продуктів дитячого харчування. Досить довго держава приділяла зовсім незначну увагу регулюванню та стимулюванню ринку дитячого харчування, проте за останні два роки були зроблені значні зміни, які підштовхнули вітчизняного виробника до збільшення своєї частки на ринку.

Постановка завдання. Метою досліджень є вивчення сучасного ринку з виробництва екологічно безпечних продуктів для дитячого харчування, обґрунтування необхідності включення закладів освіти до кластеру продуктів дитячого харчування та розробка нових видів дитячого харчування, збагачених вітамінами та біологічно активними речовинами.

Результати. Науково обґрунтована потреба у харчових продуктах різного асортименту для дітей від народження до 14 років складає на рік близько 1396 тис. т. спеціальних продуктів дитячого харчування, у тому числі профілактичного призначення – 53 тис. т. А виробництво основних видів продуктів дитячого харчування, згідно статистичних даних, у 2008 р. склало лише 19 тис. тонн. Не дивлячись на складний фінансовий стан більшості вітчизняних підприємств протягом 2000-2008 років, все ж вдалося зупинити спад та досягнути збільшення обсягів виробництва продуктів дитячого харчування, але, тим не менш, їх обсяги не можуть задовольнити попит на них.

Обсяг ринку дитячого харчування України складає 60-70 млн. дол. на рік. Умовно його можна поділити на дві категорії: основне харчування (молочні суміші та каші) та так звані прикорм (овочеві, фруктові, м'ясні консерви, соки та ін.). В останній час намітилася тенденція щорічного скорочення частки молочних сумішей на 3-5% (зараз вони продаються на 17-18 млн. дол.) та зріст сегменту прикорму [2]. Сьогодні обсяг сегменту соків та пюре для дитячого харчування складає 12 млн. л. Категорія соків у 2008 р. в порівнянні з 2007 р. скоротилась на 8%, у той же час, коли у категорії плодоовочевих пюре відбувся приріст у 40%. Загальний обсяг ринку дитячого харчування збільшується темпом 20% на рік.

Ще рік тому найбільшого успіху досягли у боротьбі за споживача закордонні компанії.

До їхньої частки відносилось більше 70% всього ринку дитячого харчування. Безперечними лідерами дитячого харчування були Nestle, HIPPI, Heinz, Nutricia. Крім того, у виробництві так званого прикорму мали успіх Одеський консервний завод дитячого харчування (ТМ «Чудо-чадо», «Румяные щечки», «Неженка», «Антошка»), Володимир-Волинський консервний завод (ТМ «Пупсик»), Південний консервний завод дитячого харчування (ТМ «Карапуз») [2]. Більшість із них мають супутній бізнес (розлив соків, «доросла» консервація), тому можуть дозволити собі інвестувати кошти у розвиток виробництва консервів для дитячого харчування.

Також на вітчизняний ринок входять так звані „нові гравці”. Наприклад, молода компанія Semper (Швеція) та один із лідерів російського ринку дитячого харчування – компанія «Нутри-тек».

Розвиватися у найближчі роки український ринок дитячого харчування буде за рахунок збільшення сегменту «прикорму» (фруктових, овочевих, м'ясних пюре), а також рідких та пастоподібних молочних продуктів для грудних дітей. Ще рік тому, аналітики стверджували, що й в майбутньому тенденція переважання закордонної продукції на українському ринку залишиться, що забезпечується фінансовими можливостями керівників закордонних мульти-брендів.

Але, не дивлячись на прогнози аналітиків, український ринок дитячого харчування в 2009 році дуже змінився. Загострена економічна ситуація негативно вплинула на відомі міжнародні дитячі бренди, представлені в Україні. Вже у першому кварталі 2009 року доля українського дитячого харчування почала переважати над імпортом у співвідношенні 55/45% [3].

За результатами маркетингових досліджень 2009 р. компанії «Вітмарк-Україна», відсоток споживачів, які купують готове дитяче харчування, ще досить малий. У цілому споживання готового промислового дитячого харчування сьогодні не перебільшує 50%. Звісно, вказаний показник відноситься до всього ринку дитячого харчування та варіюється у кожному конкретному ринковому сегменті. Тільки 30% респондентів, яких було опитано під час дослідження, включають до раціону своїх дітей готові плодоовочеві пюре та тільки 40% користуються готовими соками для дитячого харчування, гомогенізовану плодоовочеву продукцію промислового виробництва найчастіше всього купують для дітей 4-8 місяців [4].

В цілому, виробництво дитячого харчування у нашій державі на даний час ще є на неналежному рівні, що пояснюється низкою причин, найбільш вагомими з яких:

- вимоги до виробництва та якості дитячого харчування дуже високі, а державна підтримка незначна;

- високий рівень цін на закупаються інгредієнти (переважно вітаміни й мікроелементи);

- застаріле обладнання на більшості спеціалізованих підприємств (це має вплив як на якість продукту, так і на його собівартість, тому що це обладнання дуже енергоємне);

- відсутність пільг на придбання нового обладнання, та й взагалі великі складності у залученні кредитів;

- обмеження рентабельності виробництва й граничного рівня торговельної надбавки в роздрібній мережі на вітчизняне дитяче харчування;

- не сформована культура споживання дитячого харчування – батьки не поінформовані про переваги продуктів дитячого харчування промислового виготовлення, або не довіряють виробникам;

- складні процедури в сертифікації виробництва й самих продуктів.

Відомо, що 23.12.2009 р. Кабмін затвердив розпорядження «Про відміну деяких пунктів Переліку продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації». У цьому розпорядженні мова йде про відміну наказу Держспоживстандарту №28 від 01.02.05 р. у частині обов'язкової сертифікації 17 груп продовольчої продукції. Проте для дитячого харчування було зроблено попереднє виключення, що свідчить про велику зацікавленість держави у виробництві безпечної продукції для дитячого харчування [5].

Крім того, підкреслюючи актуальність привнесення інновацій у виробництво продуктів дитячого харчування, Міністерство аграрної політики ініціює розробку програми розвитку дитячого харчування до 2020 року. В цій програмі повинно бути передбачено розрахунки потреби підприємств з виробництва продуктів дитячого харчування, а також механізми залучення інвестицій [6].

Сьогодні споживач обирає якісну продукцію, а така продукція може бути виготовлена лише з якісної сировини. Однією із головних вимог до якості сировини для продуктів дитячого харчування є її безпечність. Це означає, що у сировині повинні бути відсутніми чужорідні речовини, важкі метали, токсичні елементи та ін. Сьогодні Міністерство аграрної політики України вже виділило кошти на розвиток спеціальних сировинних зон, де для вирощування сировини не використовуються небезпечні пестициди, гербіциди, добрива. Сировина, яка виросла у таких умовах, є безпечною та з неї можна виробляти продукти дитячого харчування [7].

Ці питання також обговорювалися у 2009 році на міжнародній виставці «INPRODMASH & UPAKOVKA», де було запропоновано „Проект концепції загальнодержавної цільової соціальної програми стабілізації та розвитку виробництва вітчизняних продуктів дитячого харчування на 2010-2014 роки”. В рамках цього обговорення,

Л.Філіпова, заступник директора Інституту агро-екології м. Одеси, зробила припущення, що для виконання цієї програми, реалізуючи концепцію в АПК „від поля до столу”, доцільно зробити таке ефективне організаційне формування, як кластер з комбінуванням із сільськогосподарським виробництвом [1].

Кластер передбачає об'єднання всіх компонентів виробничого процесу від постачальників сировини до кінцевого споживача для досягнення однієї мети [8]. Вважаємо, що невід'ємною та дуже важливою складовою частиною цього кластеру повинні бути навчальні заклади та науково-дослідницькі інститути як центри з постачання кваліфікованих кадрів, а головне як центри з розробки нового сучасного устаткування, економічних та безпечних технологій обробки та створення нових корисних рецептур.

Тому, на наш погляд, представляє інтерес новий вид продукції, який було розроблено на кафедрі Технології консервування Одеської національної академії харчових технологій. Це соуси для дитячого та профілактичного харчування з використанням овочів, плодів та ягід. Було розроблено три найменування соусів:

- соус гарбузово-морквяно-яблучний;

- соус гарбузово-грушовий з обліпихою;

- соус гарбузово-морквяний з обліпихою

та вишнею.

Дані соуси відрізняються показниками якості, бо пюреподібні компоненти соусів вироблено методом холодного протирання, який дозволяє попередити погіршення смаку та втрати біологічно активних речовин, також цей метод дозволяє відмовитися від підкислюючих та відбілюючих компонентів, які можуть стати причиною алергії у дітей. Завдяки додаванню таких компонентів, як ягоди обліпихи та вишні, підвищується вміст біологічно активних речовин, які так необхідні для нормального розвитку зростаючого організму.

Обліпиха за своєю природою є концентратом біологічно активних речовин, містить у своєму складі значну кількість вітамінів, а також білки, вуглеводи, клітковину, органічні кислоти, пектини, мінеральні речовини. Плоди вишні містять значну кількість фенольних з'єднань протисклеротичної та протизапальної дії – антоціанів, лейкоантоціанів, флавонолових глікозидів та фенолокислот.

Помірна термічна обробка даного виду консервів дозволяє максимально зберегти всі ці цінні нутрієнти (див. табл. 1).

Введення яблучного соку забезпечує зниження активної кислотності, що призводить до збільшення біологічної цінності продукту. Овочеві пюре, в свою чергу, збагачують соус мінеральними елементами та вітамінами, особливо β-каротином.

Таблиця 1

Кількісні та якісні показники соусів для дитячого та профілактичного харчування

Показники	Метод контролю	Соус гарбузово-морквяно-яблучний	Соус гарбузово-грушовий з обліпихою	Соус гарбузово-морквяний з обліпихою та вишнею
pH	Згідно ГОСТ 26188-84[9] (СТ СЕВ 4230-83)	3,5±0,5	3,5±0,5	3,6±0,5
Масова частка титрованих кислот (у розрахунку на яблучну кислоту), %	Згідно ГОСТ 25555.0-82 [10]	0,48±0,02	0,21±0,03	0,40±0,02
Масова частка розчинних сухих речовин, %	Згідно ГОСТ 28562-90 [11]	17±0,8	14±0,7	15±0,8
Масова частка вітаміну С, мг/100г	Згідно ГОСТ 24556 [12] (СТ СЕВ 6245.88)	42±3	67,5±2	34,5±3
Масова частка β – каротину, мг/100г	Згідно ГОСТ 24556 [13]	0,9±0,02	1,5±0,01	1,2±0,02

Дані соуси фасуються у скляну тару місткістю 200 г. Такий тип тари було обрано відповідно до норми споживання дітей віком від 9 місяців. Дана тара виправдала свою конкурентоспроможність на ринку продуктів для дитячого харчування.

На даний час оптові ціни підприємств на продукти дитячого харчування, фасовані у скляну тару ємністю 200 г складають: преміум класу – 7,22 грн., середнього класу – 6,58 грн., нижче середнього класу – 5,83 грн.

Після проведення ряду дослідів та розрахунків було прийнято рішення про те, що новий вид продукції для дитячого харчування буде відноситися до середнього класу відповідно до вартості – 6,40 грн.

Формування вартості відбувається за рахунок співвідношення компонентів згідно до рецептури. Пюреподібні компоненти та яблучний сік доцільно виробляти у сезон, що дозволить суттєво знизити ціну готового продукту, а плоди вишні та ягоди обліпихи також можна заготовлювати в сезон переробки шляхом заморожування.

Висновки. Збільшення долі вітчизняного виробника на ринку дитячого харчування потребує

забезпечення достатньою кількістю сировини, придатної для використання у виробництві дитячого харчування, а також потребує збільшення кількості фахівців різних спеціальностей для забезпечення потреб виробництва. Виробники та навчальні заклади, об'єднані у єдиний кластер, мають великий потенціал у різних напрямках співробітництва, у тому числі у розробці нових корисних рецептур, що економічно вигідно як для підприємств, так і для навчальних закладів.

Запропоновані у статті соуси для дитячого та профілактичного харчування, з використанням овочів, плодів та ягід, можна рекомендувати для виробництва підприємствам, що виробляють продукти дитячого харчування на плодоовочевій основі, зокрема ВАТ Одеському консервному заводу дитячого харчування. Вартість одиниці запропонованої продукції є прийнятною, продукт збагачено біологічно активними речовинами, має широкий діапазон аромату та смаку, естетичний зовнішній вигляд, продукт буде користуватися попитом у населення та асортимент продуктів для дитячого харчування на плодоовочевій основі розшириться.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Детям — здоровое питание [Електронний ресурс] / Лариса Колесова // Мясной бизнес № 9(82) октябрь 2009. – Режим доступу: <http://www.meatbusiness.ua/article.php?p=557&j=2>
2. Детское питание в ритейле [Електронний ресурс] // 26.05.2008. – Режим доступу до статті: <http://retailstudio.org/markets/4358.htm>
3. Чудо-Чадо – доля ринку [Електронний ресурс] // Сайт компанії Вітмарк. - 04.09.2009. – Режим доступу: http://www.vitmark.com/ukr/press/news/Chudo_chado_dolya_rinka
4. Ребячество по-взрослому [Електронний ресурс] / Геннадий Кокин, Ольга Бут // Мир продуктов. Сайт компанії Вітмарк - 28.08.2009.- Режим доступу: http://www.vitmark.com/rus/press/about_us/childishness_in_adults
5. Тех регламент [Електронний ресурс] / Михаил Дикаленко, Элина Московчук // Бизнес №1 (884) - 18 января 2010 – Режим доступу: <http://www.business.ua/i884/a25285>
6. Состояние и перспективы развития продуктов детского питания в Украине [Електронний ресурс] / 10.04.2009. – Режим доступу: <http://www.ua.ua.info/news/4378.html>
7. Валентина Кульчицкая: «В Украине детское питание безопасно» [Електронний ресурс] / Татьяна Кабанова / Портал споживача. - Режим доступу: http://www.consumerinfo.org.ua/must_know/quality/detail.php?ID=7492#print
8. Сельское хозяйство Украины реанимируют кластером [Електронний ресурс] // Ricardo 29.10. 2009 – Режим доступу: <http://www.ricardo.com.ua/news/economics/104763>

9. ГОСТ 26188-84 (СТ СЕВ 4230-83) Метод визначення рН.
10. ГОСТ 25555.0-82 Продукты переработки фруктов та овочів. Методи визначення титруємої кислотності.
11. ГОСТ 28562-90 Рефрактометричний метод визначення сухих речовин.
12. ГОСТ 24556-89 (СТ СЕВ 6245.88) Продукты переработки фруктов та овочів. Методи визначення вітаміну С.
13. ГОСТ 8756.22-80 Продукты переработки плодов и овощей. Метод определения каротина.

УДК 339.13–027.1(477):663.814

ЕВТУШЕВСКАЯ О.А., канд. экон. наук, ассистент, БАБУРИНА С.И., студ.
Одесская национальная академия пищевых технологий

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО РЫНКА СОКОВ, НЕКТАРОВ, СОКОСОДЕРЖАЩИХ НАПИТКОВ, МОРСОВ

В статье рассмотрено состояние и тенденции развития рынка соков, нектаров, сокосодержащих напитков и морсов Украины. Проанализированы основные причины снижения производства соков. Предложены пути стабилизации производства.

Ключевые слова: сок, производство, тенденции, проблемы, пути решения.

The state and trends of the Ukrainian juices, nectars and fruit-drinks market development have been considered in the article. There basic decrease causes of juice production also have been analyzed. The stabilizing ways of production have been proposed.

Keywords: juice, production, trends, problems, solution.

Введение. Соки являются важным продуктом питания, так как наряду со свежими фруктами и овощами обеспечивают человеческий организм набором всех физиологически активных веществ – витаминов, макро- и микроэлементов, полифенолов и многих других, необходимых для нормальной жизнедеятельности человека [1].

До кризиса рынок соков Украины стремительно развивался, ежегодно показывая рост производства на 29%, увеличение экспорта на 45% и снижение импорта на 43%. Украинцы предпочитали соки вместо цветных газированных напитков. Рост доходов населения в большей степени положительно отразился на потреблении соков, чем других безалкогольных напитков: если в 2003 году наши соотечественники потребляли 4-5 литров в год, то в 2007-м - уже 23 литра. Этот уровень "подбирался" к среднеевропейскому показателю – 30 литров на человека в год, а в США – 60. Сейчас украинский рынок соков переживает не самые лучшие времена.

Постановка задачи. Основной целью проведенных в данной статье исследований является анализ развития рынка соков, нектаров, сокосодержащих напитков, морсов (СННМ) в Украине за период 1995-2009 гг. и определение путей стабилизации производства соковой продукции в стране в сложившихся экономических условиях.

Методологической и теоретической основой научных исследований послужили труды

отечественных ученых, научно-методическая и информационно-публицистическая литература. В процессе исследования применялись такие методы, как абстрактно-логический, историко-экономический, экономико-статистический, графический и др.

Результаты. Основной виток в развитии украинского сокового рынка произошел после 1995 года. До этого потребитель "тонул" в многообразии импортной продукции и довольствовался скудным ассортиментом отечественной: в Украине вплоть до середины 90-х годов в безалкогольную отрасль крупных инвестиций не поступало, а крупных производителей в этой же отрасли традиционно не было. Оставшиеся со времен СССР крупные пивобезалкогольные комбинаты (например, в Киеве, Запорожье, Донецке) занялись производством хмельного напитка, плодоконсервные предприятия - соусами и плодоовощной консервацией.

Производство соков современного «формата» в Украине начали осваивать лишь в 1996-1998 годах, причем силами сравнительно небольших производителей: «БКС-Соки» (ныне ДП «Напої»), «Висма» («Витмарк Украина»), «Галичина» и «Сандора». Объем производства в этот период составил около 90 тыс.т.

Вторая волна развития отрасли поднялась в 2000-2002 годах, когда в игру вступили: один из крупнейших пищевиков - концерн "Укрпромвест" (ТМ «Мрія»), предприятие, масштабами по-